

THE SUBJECT OF THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND THE PARTICIPATION AND FOUNDATIONS OF CRIMINAL RESPONSIBILITY

Shokhrukh M. Mirkhalikov

Officer, captain

National Guard of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

Laziz B. Omonov

Officer, senior lieutenant

National Guard of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Criminal law, person, society, retrospective, Supreme state power, principles.

Received: 28. 06. 24

Accepted: 30. 06. 24

Published: 02. 07. 24

Abstract: In this article, the concept, subject, tasks and principles of criminal law in the Republic of Uzbekistan, the concept of crime, its signs and the basis of criminal liability, social relations of criminal law norms with regard to the interests of the individual, society and the state, the tasks of criminal law, the state's fight against crime. Information about implementation through the policy in the field is given.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT HUQUQINING PREDMETI VA JINOIY JAVOBGARLIK ISHTIROKI VA ASOSLARI

Shoxrux M. Mirxalikov

Ofitser, kapitan

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi

Toshkent, O‘zbekiston

Laziz B. Omonov

Ofitser, katta leytenant

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi

Toshkent, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: Jinoyat huquqi, shaxs, jamiyat, retrospektiv, Oliy davlat hokimiyati, prinsiplar.

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston respublikasida jinoyat huquqi tushunchasi, predmeti, vazifalari va prinsiplari, jinoyat tushunchasi uning belgilari

va jinoiy javobgarlik asoslari, shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlagan holda jinoyat huquqi normalarining ijtimoiy munosabatlari, Jinoyat huquqining vazifalari davlatning jinoyatchilikka qarshi kurash sohasidagi siyosati orqali amalga oshirilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

ПРЕДМЕТ УГОЛОВНОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И УЧАСТИЕ И ОСНОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Шохрух М. Мирхаликов

Офицер, капитан

Национальная гвардия Республики Узбекистан

Ташкент, Узбекистан

Лазиз Б. Омонов

Офицер, старший лейтенант

Национальная гвардия Республики Узбекистан

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Уголовное право, личность, общество, ретроспектива, высшая государственная власть, принципы.

Аннотация: В данной статье раскрыты понятие, предмет, задачи и принципы уголовного права в Республике Узбекистан, понятие преступления, его признаки и основания уголовной ответственности, общественные отношения норм уголовного права с учетом интересов личность, общество и государство, задачи уголовного права, борьба государства с преступностью. Приводятся сведения о реализации проводимой политики в данной сфере.

KIRISH

Jinoyat huquqi - huquq fanining qaysi qilmishlari sudda jinoiy va jazolanishini belgilovchi sohasi. Jinoyat huquqining vazifalari: shaxsni, uning huquq va erkinliklarini, mulkini, tabiiy muhitini, jamoat va davlat manfaatlarini hamda butun qonun va tartibni jinoiy xurujlardan himoya qilish, shuningdek, tinchlik va insoniyat xavfsizligini himoya qilishga ko'maklashish, huquqbuzarliklarning oldini olish, fuqarolarni respublika Konstitutsiyasi va uning qonunlariga qat'iy rioya qilish ruhida tarbiyalash. Jinoyat huquqi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- qonuniylik;
- fuqarolarning jinoyat qonuni oldida tengligi;
- Demokratiya;
- insonparvarlik;
- adolat;

- Aybdor javobgarlik.

ASOSIY QISM

Jinoyat - jazo tahdidi ostida jinoyat qonuni bilan taqiqlangan aybli, ijtimoiy xavfli qilmish (harakat, harakatsizlik). Jinoyat, eng avvalo, qilmishning ijtimoiy xavfliligi bilan tavsiflanadi. Uning komissiyasi ijtimoiy munosabatlarga jiddiy zarar yetkazadi. Biroq, jamoat xavfi har xil bo'lishi mumkin. Mayda bezorilikning bir ijtimoiy xavfi bor, o'g'irlik, badanga og'ir shikast yetkazish va qotillik boshqa. Binobarin, Jinoyat kodeksiga ko'ra, jinoiy javobgarlikka faqat jinoyat qonunida taqiqlangan ijtimoiy xavfli qilmishlarni sodir etgan shaxslargina tortiladi.

"Jinoyat javobgarligi" tushunchasi ikkita jihatni o'z ichiga oladi: psixologik va huquqiy. Ushbu kontseptsianing psixologik jihatini shaxsning jinoyat qonuni talablariga qat'iy rioya qilish va u bilan taqiqlangan jinoiy harakatlarni sodir etmaslik bo'yicha o'zining fuqarolik burchini anglashida ifodalanadi. O'zining huquqiy ma'nosida "jinoiy javobgarlik" tushunchasi jinoyat sodir etishning aybdorga nisbatan aybdorlik, jinoiy jazo yoki boshqa ta'sir choralarini qo'llashda ifodalangan huquqiy oqibatini anglatadi. Bu ta'rifdan kelib chiqadiki, yuridik ma'noda jinoiy javobgarlik shaxs jinoyat sodir etgan taqdirdagina yuzaga keladi. Jinoiy javobgarlik aybdorga nisbatan birinchi navbatda jinoiy jazo shaklida ifodalangan davlat majburlov choralarini qo'llashni nazarda tutadi.

Ishtirokchilarning vazifalari har xil bo'lishi mumkin:

- ijro etish,
- tashkil etish,
- qo'zg'atish
- va sheriklik.

Jinoyatchi - jinoyatni o'zi sodir etgan yoki uni sodir etishda boshqa shaxslar bilan birgalikda bevosita ishtirok etgan, shuningdek qonunga ko'ra jinoiy javobgarlikka tortilmaydigan boshqa shaxslardan foydalangan holda jinoyat sodir etgan shaxs.

To'g'ridan-to'g'ri ishtirok etish nafaqat shaxs jinoyatni to'liq sodir etganida, balki u moddada ko'rsatilgan qilmishning kamida bir qismini sodir etganida ham tan olinadi.

Tashkilotchi - jinoyat sodir etilishini tashkil etgan yoki uni tayyorlash yoki sodir etilishini nazorat qilgan shaxs. Jinoyatni tashkil etish deganda ishtirokchilarni tanlash va tayyorlash, ularni asbob va vositalar bilan ta'minlash, hujum rejasini ishlab chiqish tushuniladi.

Rahbarlik - jinoyat sodir etish jarayonida sheriklar o'rtasida vazifalarni taqsimlash, ularga ko'rsatmalar berish.

Qo'zg'atuvchi - kimnidir jinoyat sodir etishga undaydigan shaxs. Rag'batlantirish deganda o'zganing jinoyat sodir etishga qat'iy qarorini uyg'otish tushuniladi. Jinoyatning sodir etilishiga maslahat, ko'rsatma, mablag' berish yoki to'siqlarni bartaraf etish bilan ko'maklashuvchi,

shuningdek jinoyatchini, jinoyat qurollarini, vositalarini yoki izlarini yashirishni oldindan va'da qilgan shaxs sherikdir. yoki jinoiy yo'l bilan olingan narsalarni sotib olish yoki sotish. Ishtirokchilik oddiy, murakkab, uyushgan guruh va jinoiy jamoaga bo'linadi.

Jinoiy jazo - jinoyat sodir etishda aybdor deb topilgan shaxsga nisbatan sud hukmi bilan davlat nomidan qo'llaniladigan, mahkumni qonun hujjatlarida nazarda tutilgan huquq va erkinliklaridan mahrum qilish yoki cheklashdan iborat bo'lgan majburlov chorasi. Jinoyat kodeksida jazo mahkumlarni tuzatish, shuningdek, mahkumlar tomonidan ham, boshqa shaxslar tomonidan ham yangi jinoyatlar sodir etilishining oldini olish maqsadida qo'llanilishi ta'kidlangan. Jazo jismoniy azob yoki inson qadr-qimmatini kamsitish uchun mo'ljallangan.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 43-moddasida jinoiy jazoning quyidagi turlari nazarda tutilgan;

- yaxshi;
- muayyan huquqdan mahrum qilish;
- axloq tuzatish ishlari;
- xizmat ko'rsatish cheklovlari;
- hibsga olish;
- intizomiy qismga yuborish;
- ozodlikdan mahrum qilish;

Ushbu asosiy jazolardan tashqari, harbiy yoki maxsus unvondan mahrum qilish tarzidagi qo'shimcha jazolar ham qo'llanilishi mumkin.

Keng ma'noda jinoyat huquqining predmeti deganda, shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlagan holda jinoyat huquqi normalarining ijtimoiy munosabatlarga ta'sir etish tartibi tushuniladi. Jinoyat huquqining predmeti bo'lib, ijtimoiy salbiy (zarar keltiruvchi), ya'ni jinoiy tajovuz vaqtida vujudga keladigan jamiyat manfaatlariga zarar keltiruvchi munosabatlar hisoblanadi.

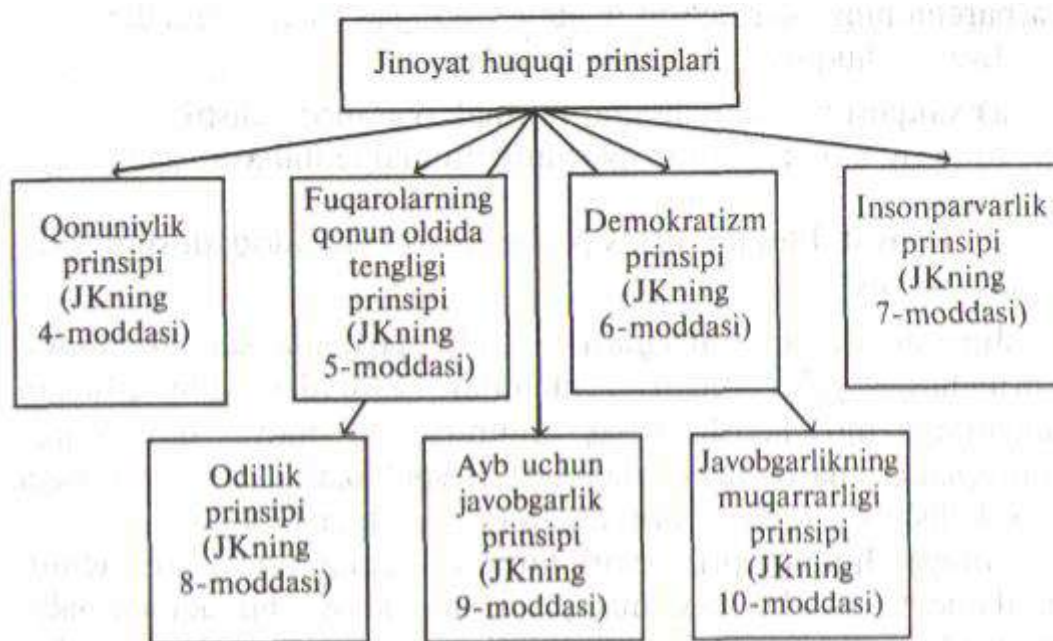
Bizga ma'lumki, huquq nazariyasida ikki turdagi:

1. Salbiy (retrospektiv), ya'ni sodir etilgan huquqbuzarlikning oqibati sifatida vujudga keluvchi;
2. Ijobiy (prospektiv), ya'ni ijtimoiy foydali va qonunda ruxsat berilgan xatti-harakat (faoliyat) natijasida vujudga keluvchi ijtimoiy munosabatlar nazarda tutiladi.

Bunday turdagi har ikki ijtimoiy munosabat ham jinoyat huquqining tartibga solish predmeti bo'lib hisoblanadi. Salbiy ijtimoiy munosabatlar o'zidan o'zi ma'lumki, jinoiy qilmish sodir etilishi bilan yuzaga kelib, jinoyatchini jinoiy javobgarlikka tortish va uning qilmishiga yarasha jazo tayinlash bilan bog'liq.

M. Usmonaliyevning fikriga ko'ra, «... jinoyat huquqining asosiy vazifasi jinoyat uchun jazolash emas, balki ijtimoiy munosabatlarni har qanday tajovuzlardan himoya qilishdir». Lekin bu fikrga qo'shilib bo'lmaydi, chunki barcha huquq sohalari kabi jinoyat huquqi ham o'zining predmeti hisoblanuvchi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Jinoyat huquqi tartibga soluvchi predmet hisoblangan ijtimoiy munosabatlarga ta'sir etish bilan birga ularni muhofaza qilish funksiyasini ham bajaradi. Jinoyat huquqining vazifalari Jinoyat kodeksida aniq belgilangan bo'lib, kodeksning 2-moddasiga ko'ra, jinoyat huquqining vazifalari shaxsni, uning huquq va erkinliklarini, jamiyat va davlat manfaatlarini, mulkni, tabiiy muhitni, tinchlikni, insoniyat xavfsizligini jinoyat tajovuzlardan qo'riqlash, shuningdek, jinoyatlarni oldini olish, fuqarolarni respublika Konstitutsiyasi va qonunlariga rioya qilish ruhida tarbiyalashdan iboratdir.

Jinoyat huquqining vazifalari davlatning jinoyatchilikka qarshi kurash sohasidagi siyosati orqali amalga oshiriladi. Uning asosiy mazmuni jinoyat qonunining amalda qo'llanilishi taktikasi va strategiyasini belgilash hamda jinoyatchilikning oldini olish ijtimoiy-huquqiy choralarni ishlab chiqish va amalda qo'llanishida ifodalanadi. Jinoyatchilikka qarshi kurash sohasidagi siyosatning asosiy qoidasi jinoyat uchun javobgarlikning muqarrarligini amalga oshirishdan iboratdir. Bunday siyosat qonun talablariga to'la va so'zsiz rioya qilish, barcha fuqarolarning qonun oldida tengligi prinsipiga asoslangan holda amalga oshirilishi kerak.

Jinoyat huquqining muhofaza qilish va oldini olish vazifalari faqatgina jinoyat huquqi prinsiplariga qat'iy rioya qilinishi orqali bajarilishi mumkin.

Jinoyat huquqi prinsiplari haqida tola ma'lumot olish uchun quyidagi masalalarga e'tibor berish kerak:

1. Jinoyat huquqi prinsiplari tushunchasi, belgilari va ularning ahamiyati;

2. Prinsiplarning jinoyat huquqida qo'llanilishi va ularning harakatlanish mexanizmi;

3. Jinoyat huquqi prinsiplari tizimi

Jinoyat huquqi prinsiplari deganda, umuman jinoyat huquqi yoki uning alohida institutlari mazmunini ifodalovchi, jinoyat huquqi normalarida mustahkamlangan boshlang'ich asos, asosiy g'oyalar tushuniladi. Prinsiplar jinoyat qonunida mustahkamlangan demokratik davlatning jinoyat-huquqiy siyosati mohiyatini va hozirgi yo'nalishlarini ifodalaydigan, sodir etilgan jinoyat uchun javobgarlik negizlari, chegaralari va shakllari haqida ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, axloqiy, diniy va huquqiy tasawurlarni aks ettiradigan yetakchi g'oyalar va asosiy qoidalar.

Jinoyat huquqi prinsiplari — jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida qonun chiqaruvchi, qonunni amalda qo'llovchi organlar va barcha fuqarolar uchun majburiy bo'lgan asosiy qoidalar.

Jinoyat huquqi prinsiplari quyidagi:

- a) xalqaro va milliy huquq normalariga mos kelishi;
- b) jinoyat huquqi prinsiplarining fundamental xususiyatga ega ekanligi;
- d) jinoyat huquqi prinsiplarining o'zaro aloqadorligi kabi belgilarga ega.

Jinoyat kodeksida belgilangan prinsiplar:

- a) qilmishning jinoyiyligi faqat Jinoyat kodeksi bilan aniq-lanishi;
- b) jazo va boshqa huquqiy oqibatlar faqat Jinoyat kodeksi bilan belgilanishi;
- d) Jinoyat kodeksining jinoyat huquqi uchun yagona manba ekanligi;
- e) shaxsning jinoyatni sodir etishdagi aybliligi yoki unga qo'yilgan aybda aybsizligini faqat sud tomonidan aniqlanishi;
- f) jazo va boshqa huquqiy ta'sir choralarining faqat sud tomonidan qo'llanilishi;
- g) jinoyatni sodir etishda aybdor, deb hisoblangan shaxsni huquqiy holati faqat qonun bilan belgilanishi;
- h) barcha huquqni amalda qo'llaydigan idoralarning jinoyat qonunining mazmunini o'z vakolatlari doirasida va Jinoyat kodeksida ko'rsatilgan aniq matnga muvofiq sharhlash majburlar, qoidalaridan iborat.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Jinoyat huquqi prinsiplari tizimi deganda, jinoyat qonun-chiligidagi qoidalarining normativ asosini belgilab beruvchi jinoyat huquqi prinsiplarining yig'indisi tushuniladi. Jinoyat huquqi prinsiplarining tizimi Jinoyat kodeksining 3-moddasida mustahkamlangan bo'lib, unga ko'ra, Jinoyat kodeksi qonuniylik, fuqarolarning qonun oldida tengligi, demokratizm, insonparvarlik, odillik, ayb uchun javobgarlik, javobgarlikning muqarrarligi prinsiplariga asoslanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.A.Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYUU, 2018. – 220 bet
2. Mualliflar jamoasi. Huquqiy ko'nikmalar va metodologiya. Darslik. – T.: TDYUU, 2018
3. X.T.Odilqoriyev. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: Adolat, 2018. – 528 bet.
4. Jinoyat-protsessual huquqi (Umumiy qism). Darslik. Mualliflar jamoasi // Toshkent: TDYU nashriyoti, 2017. <https://library.tsul.uz/category/jinoyatprotsessual-huquqi>.